

Jan Gielkens

Een spijkerbroek en de gevolgen

Jan Gielkens (1952) studeerde germanistiek aan de Universiteit van Utrecht en vertaalde onder meer werk van Nicolas Born, Botho Strauss, Franz Böni, Victor Klemperer, Georg Büchner, Paul Celan, Sarah Kirsch en Maxim Biller. Daarnaast is hij dé vertaler van Günter Grass, van wie hij 13 boeken vertaalde. Samen met Ton Naaijkens publiceerde hij in 1984 de anthologie Spiegel van de Duitse poëzie van 750 tot heden. Van 1978 tot 2000 was hij werkzaam bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam, van 2000 tot 2015 was hij wetenschappelijk medewerker aan het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, waar hij o.a. de Volledige Werken van Willem Frederik Hermans mee uitgaf. In 2016 werd hij voor De woorden van Grimm. Een liefdesverklaring van Günter Grass bekroond met de Filter-vertaalprijs.

Een spijkerbroek en de gevolgen

Een van de tweeënhalve journalisten die mij benaderden naar aanleiding van de toekenning van de Filter-vertaalprijs 2016 stelde mij de vraag: ‘Hoe bent u eigenlijk vertaler geworden?’ Mijn antwoord haalde de krant slechts fragmentarisch, daarom geef ik het hier wat uitgebreider.

De basis van het antwoord was: dat ging eigenlijk vanzelf. Ik had geen concrete ambitie om vertaler te worden. Ik studeerde in de jaren zeventig gewoon Duits en dan word je leraar, dacht ik toen. Maar op zekere dag in 1976 – voor een precieze datering ontbreken de documenten in mijn persoonlijke archief – werd ik benaderd door twee bevriende medestudenten die iets – maar ik heb geen enkele herinnering aan het onderwerp – voor een bedrijf moesten vertalen, en wel van het Nederlands in het Duits. Een van de vrienden was een Duitser, ik was er dus vooral voor het begrip van het Nederlands, veronderstel ik nu. De meest concrete herinnering die ik aan de vertaling heb is dat we op de bovenste verdieping van het Instituut Frantzen voor Duitse Taal- en Letterkunde aan de Biltstraat in Utrecht zaten te werken, en vooral dat ik voor de klus een aandeel van 45 gulden kreeg. Voor dat geld kocht ik een spijkerbroek. Kan ik het allemaal bewijzen? Nee, dan kan ik niet, maar er zijn wel ergere dingen voor waar aangenomen die niet bewezen kunnen worden.

1976 was overigens ook het jaar dat ik Günter Grass voor het eerst zag en hoorde spreken, op de Vrije Universiteit in Amsterdam, waar hij – en ik kan nu niet achterhalen in welk kader – voorlas uit *Der Butt*, de grote roman die een jaar later zou verschijnen en die Peter Kaaij zou vertalen. Ik had daar in de aula van de VU geen idee dat die schrijver daar op het podium ooit ‘mijn’ auteur zou worden, dat ik zeker dertien boeken van hem zou vertalen en dat ik met een van die vertalingen een prijs zou winnen. Ik had er ook geen idee van dat ik hem een paar weken later weer zou tegenkomen. Dat was in Kopenhagen, waar ik samen met mijn broer op het balkon van een Chinees restaurant in het voetgangersgebied in het centrum van de stad zat te eten. We waren bezig aan een fietstocht door Denemarken. We keken omlaag en zagen bij een stoplicht Günter Grass staan, vergezeld van zijn vrouw Ute en een zoon. Ik maakte een foto, die ik jaren later aan de familie Grass kon laten zien.

Mijn volgende vertaalklus was nog steeds geen literaire. Het was – en weer moet ik er bij gebrek aan documenten vaag over doen – de vertaling van de panelen van een Duitse tentoonstelling over kunstonderwijs aan kinderen door de Werkbund in de jaren twintig. De opdrachtgever was de een of andere educatieve dienst in Utrecht. Het zal in 1976 of 1977 zijn geweest – wat zoek op internet levert geen nadere datering op.

Het voorjaar van 1977 bracht de eerste literaire vertaalklus. Via onze docent Gregor Laschen kregen Ton Naaijken en ik het verzoek van Martin Mooij, de grote man achter Poetry International in Rotterdam, werk van de bejaarde Oost-Duitse dichter en vertaler Erich Arendt (1903-1984) te vertalen. We hadden Arendt in 1974 leren kennen toen hij, op uitnodiging van Laschen, voor het eerst in Nederland was, en we waren met hem bevriend geraakt. Erich Arendt was, naast Sarah Kirsch en Lars Gustafsson, ook een van de dichters van wie Ton Naaijken en ik vanaf 1979 vertaald werk uitgaven bij onze marginale uitgeverij Journal, en juist die boekjes bleken een soort visitekaartjes voor onze entree in de ‘echte’ boekenwereld.

In de zomer van 1980 zocht uitgeverij Meulenhoff in de persoon van de veel te vroeg overleden redacteur en vertaler Wout Tiegens contact met ons: of we zin hadden in een haastklus. Günter Grass had een roman in de vorm van een verkiezingspamflet (of andersom) geschreven, die nog voor de Duitse Bondsdagverkiezingen in oktober 1980 in vertaling moest verschijnen. Ton Naaijken, Hans van Megen en ik namen ieder drie hoofdstukken voor onze rekening, de boel werd in een paar nachtelijke sessies samen met Wout Tiegens redactioneel op één lijn gebracht en even later hadden we ons eerste echte vertaalde boek in handen, dat nog een tweede druk kreeg ook.

En vanaf dat moment liep het eigenlijk vanzelf. Er kwamen meer opdrachten van Meulenhoff en van andere uitgevers. Ik leerde het klappen van de zweep: ik maakte kennis met allerlei temperamenten van uitgevers en redacteurs, ik leerde omgaan met deadlines, persklaarmakers, drukproeven, recensies en wat er nog allemaal bijkomt. Op een gegeven moment was ik dus vertaler, en een weg terug was er niet.